

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐገሥ ወልደዳ

ሒሩት መለስ

በላቸው አንሺሶ

ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- ማህደር አእምሮ - ጠ/ይሁን ፀሐይ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ላእክ ገ/መድህን- ጠ/ሙሉጌታ ገብሩ ቀረቡ

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታ መነሻ የሆነው ጉዳይ የጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ነው። የአሁኑ ተጠሪ ለፍ/ቤቱ ባቀረቡት ክስ አመልካች ብር 120,000(አንድ መቶ ሃያ ሺህ) ተበድረው በተዋዋሉት ቀን ያልከፈሉባቸው በመሆኑ ዋናውን ገንዘብ፣ ወለድ እና የገደብ መቀጫ እንዲከፍሏቸው ጠይቀዋል።

አመልካች በሰጡት መልስ ገንዘቡን መበደራቸውን አምነው ነገር ግን ጥር 14/1997 ዓ.ም መክፈላቸውንና በዋስትና ያስያዙትን መቆፈሪያ ማሸንፍና ቼክ ተጠሪ ያስረከቧቸው መሆኑን ገልፀው ተከራክረዋል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ሰምቶ የገንዘብ ሰነድ ለባለእዳው መመለሱ እዳው እንደተከፈለ ያስቆጥራል፤ መቆፈሪያ ማሸንፍም ገንዘቡ በመክፈሉ ተመልሷል በማለት አመልካች ያቀረቡት ክርክር የማስረጃና የሕግ ድጋፍ አለው በማለት የተጠሪን ክስ ውድቅ አድርጎታል።

ተጠሪ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ለፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበው ፍ/ቤቱ የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ የብድር መመለስን ማስረዳት የሚቻለው በፍ/ቤት በሚሰጥ የእምነት ቃል መሰላ ወይም በጽሁፍ ብቻ ነው፤ አመልካች ደግሞ ብድሩ ስለመመለሱ ከነዚህ በአንዱም አላስረዱም በማለት የስር ፍ/ቤትን ውሣኔ ሽሮ አመልካች ዋናውን ገንዘብ ወለዱንና የገደብ መቀጫ እንዲከፍሉ ወስኗል።

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር ተሰኝተው ለፌ/ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ቢያቀርቡም ፍ/ቤቱ ይግባኙን ባለመቀበል ሰርዞታል።

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ በዚህ ውሣኔ ላይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ስለተፈፀመ ይታረምልኝ በማለት የቀረበ ነው። የአመልካች ዋና ቅሬታም ለብድሩ በዋስትና የተያዘው ቼክ እና የመቆፈሪያ ማሸንፍ መመለሱ የብድሩ ገንዘብ መመለሱን ያረጋግጣል፤ የስር ፍ/ቤቱ ውሣኔ የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2020 እና 2845 “ግ” ያላገናዘበ ነው የሚል ነው።

የሰበር ችሎቱም የአመልካች አቤቱታ ለሰበር ችሎት ያስቀርባል በማለቱ ግራ ቀኙ ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅርቦዋል። ችሎቱም የአመልካችን አቤቱታ የሰበር አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔና አግባብነት ካላቸው የሕገ ድንጋጌዎች ጋር መርምሯል።

በዚህ መዝገብ አከራካሪ የሆነው ለብድሩ በዋስትና የተሰጡት ቼክና መቆፈሪያ ማሸንፍ ለተበዳሪው መመለሳቸው ብድሩ ስለመክፈሉ ያረጋግጣል ወይ? የሚለው ነጥብ ነው።

ተጠሪ ለአመልካች ብር 120,000(መቶ ሃያ ሺህ) ያበደሯቸው እና ገንዘቡን ግን አመልካች ያልከፈሉ መሆኑን በመግለጽ ክስ የመሰረቱ ሲሆን አመልካችም ብድሩን መውሰዳቸውን ሳይክዱ ነገር ግን ገንዘቡን የከፈሉ መሆኑን ገልፀው ተከራክረዋል። አመልካች መበደራቸውን ያልካዱና ከፍተኛ ለሆኑ የሚሉ ስለሆነ ገንዘቡ ስለመከፈሉ በቅድሚያ የማስረዳት ሽክም አለባቸው። አመልካች ብድሩን ለመክፈላቸው ያቀረቡት ቀጥተኛ ማስረጃ የለም። የሚከራከሩት ለብድሩ በዋስትና ያስያዙት ጅክና መቆፈሪያ ማሽን ለእርሳቸው መመለሱ ብድሩ እንደተከፈለ የሚያስቆጥረው ነው በማለት ነው። በሌላ አነጋገር ጅኩና ማሽኑ ለባለእዳው መመለሱ ገንዘቡ እንደተከፈለ የሕሊና ግምት እንዲወሰድላቸው ነው የሚጠይቁት። የይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የአመልካችን ክርክር ውድቅ ያደረገው ከ500 ብር በላይ የሆነን የብድር ውል እንዲሁም ይህንን የገንዘብ መጠን የመመለስ ነገር ማስረዳት የሚቻለው በጽሁፍ ወይም ፍ/ቤት በተደረገ የእምነት ቃል ወይም በቃለ መሐላ ብቻ ነው በማለት ነው።

በእርግጥ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2472 ስር ይኸው በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የተገለፀው ነገር ተመልክቷል። ይሁን እንጂ በአንዳንድ ሁኔታዎች ሕጉ አንድ ፍሬ ነገር ከተረጋገጠ ማስረጃ ያልቀረበበት ሌላ አዲስ ነገር እንደተረጋገጠ ግምት እንዲወሰድበት የሚያዘበት አጋጣሚ አለ። በመሆኑም በህሊና ግምት መርህ (principle) የግምቱ ተጠቃሚ የሆነው ተከራካሪ ወገን የመጀመሪያውን ፍሬ ነገር ካረጋገጠ ሌላኛውን ፍሬ ነገር ለማረጋገጥ ማስረጃ ማቅረብ ሳይችል ፍ/ቤቱ ይኸው አዲስ ነገር እንደተረጋገጠ ግምት ሊወስድ ይገባል ማለት ነው። ከነዚህ የሕሊና ግምት ሊወሰድባቸው እንደሚገባ ሕጉ ከሚያስቀምጣቸው አንዱ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2020 ስር የተመለከተው ነው። በዚህ ድንጋጌ መሰረት ሰነድ ለባለእዳው መመለሱ እዳው እንደተከፈለ የሚያስቆጥር መሆኑ ተመልክቷል። ይህም የሆነበት ምክንያት ባለገንዘቡ እዳውን የሚያረጋግጥ ሰነድ እዳው ካልተከፈለው በቀር ለባለእዳው አይመልስም ተብሎ ስለሚገመት ነው።

በተያዘው ጉዳይ አመልካች ለወሰዱት ብድር ብር 120,000(አንድ መቶ ሃያ ሺህ) የያዘ ጅክ መስጠታቸው አላከራከረም። በተጨማሪም ይህንን ለዋስትና የተሰጠውን ጅክ ተጠሪ ለአመልካች የመለሱላቸው መሆኑን በስር ፍ/ቤት በምስክርነት ተረጋግጧል። ጅኩ ለተጠሪው የተሰጠው እዳ መኖሩን በማረጋገጥ ለእዳው አከፋፈል ዋስትና እንዲሆን ነው። በመሆኑም ተጠሪ እዳ ካልተከፈላቸው ጅኩን ባንክ ወስደው በመመዘዝ ለእዳው መክፈያ ከማዋል ፋንታ እዳው ሳይከፈላቸው ለአመልካች የሚመልሱበት ምክንያት አይኖርም። ጅኩን ለተጠሪ ከመለሱ ደግሞ እዳው እንደተከፈለ እንደሚቆጠር ሕጉ ያመለክታል። በመሆኑም ለአመልካች ጅኩ መመለሱ የብድሩ ገንዘብ እንደተከፈለ የሕሊና ግምት ሊወሰድበት የሚገባ ሆኖ አግኝተነዋል።

በሌላ በኩል አመልካች ለብድሩ በመያዣ የሰጡት የመቆፈሪያ ማሽንም ቢሆን ለአመልካች መመለሱ በመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ተረጋግጧል። በእርግጥ በክርክሩ ሂደት ማሽኑ በባንክ በመያዣ መያዙን ተመልክተናል። ነገር ግን በባንክ በመያዣ መያዙ ብቻ ሳይሆን ተጠሪ በፈቃዳቸው ማሽኑን ለአመልካች መመለሳቸው በፍሬ ነገር ረገድ ተረጋግጧል። በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2846 መያዣ የተቀበለ ባለገንዘብ ሊከፈለው የሚገባው በሙሉ እስኪከፈለው ድረስ የመያዣውን እቃ በእጁ የማቆየት መብት ያለው መሆኑ ተመልክቷል። ተጠሪ ሊከፈላቸው የሚገባው እዳ በሙሉ ተከፍሎ ካለቀ መያዣውን ለአመልካች የሚመልሱበት ምክንያት አይኖርም። ለእዳው አከፋፈል በመያዣ የተሰጣቸውን ንብረት ዕዳው ሳይከፈላቸው ለባለዕዳው ይመልሳሉ ብሎ መገመትም ያስቸግራል። በተቃራኒው መያዣውን የተቀበለ ባለገንዘብ ለእቃ አስያገፍ ዕቃውን የሚመልሰው ገንዘብ ሲከፈለው ወይም በሌላ ምክንያት የመያዣው ውል ሲያልቅ መሆኑም በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2845/1/ ስር ተመልክቷል። ተጠሪም በዋስትና የያዙትን ማሽን ለባለገንዘቡ መመለሳቸው አመልካች ያለባቸውን ገንዘብ በመክፈላቸው መሆኑን ችሎቱ ተገንዝቧል።

በአጠቃላይ ከላይ የተመለከቱትን የሕጉን ድንጋጌዎች ሳይገናዝብ ብድሩ ስለመከፈሉ በጽሁፍ ወይም በፍ/ቤት በተሰጠ እምነት ቃል ወይም በቃለ-መሐላ ያልተረጋገጠ በመሆኑ አመልካች የብድሩን ገንዘብ ከወለድና መቀጫ ጋር ይክፈሉ በማለት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ው ሣ ኔ

1. የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 58565 በ06/09/2000 የሰጠው ውሳኔ እና የፌ/ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 39461 በ04/02/2001 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ ተሸረዋል።
2. የፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 30571 በ20/10/99 የሰጠው ውሳኔ ጸንቷል።

3. አመልካች ክስ የቀረበበትን የብድር ገንዘብ ሊከፍሉ አይገባም ብለናል።
4. ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ ይቻቻሉ።
መዝገቡ ተዘግቷል፤ ለመ/ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ኃ